

BATTAL-NÂME

Saim SAKAOĞLU

Battal-nâme adıyla bilinen destanımızın, Türk destan geleneği içinde önemli bir yeri vardır. “Battal Gazi Destanı” olarak da bilinen bu eserin mensur ve manzum olmak üzere pek çok yazmasının yanında birkaç da basılı mensur şekli vardır. Roman ve film olarak da kültür hayatımıza girmiş olan bu destanımız üzerinde özellikle son yıllarda yapılan çalışmalar son derece artmıştır. Eskişehir ve Malatya’da düzenlenen çeşitli toplantılarda sunulan tebliğlerle, yayımlanan özel dergiler konunun daha geniş kitlelere ulaştırılmasını sağlamıştır. Kısacası, *Battal-nâme* adını verdiğimiz destan, lâıyk olduğu şekilde ele alınmış ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Battal Gazi kimdir? Hangi yüzyılda yaşamış ve ne gibi kahramanlıklarından dolayı bir destanın konusu olmuştur? Bu konuda tarih kitaplarının verdiği bilgiler bazen birbirlerini onaylarken bazen de farklı bilgileri sunmaktadır. Asıl konumuz *Battal-nâme* olmakla birlikte, destanın en önemli kişisi olan Battal’ı da kısaca tanıtmak ve tarihî bir zemine oturtmak istiyoruz.

Arapça bir kelime olan “battal”, “kahraman” anlamına gelmekte olup destan kahramanımızın vasfı olarak kullanılmaktadır. Aslında bir Arap kumandanı olmakla birlikte Türkler tarafından da destan kahramanı olarak sevilip sayılan Battal’ın gerçek adı ile ilgili olarak tarihî kaynaklar ortak bir görüşte birleşmektedir. Taberî, Mes’ûdî, İbnü’l-Esîr, İbnü’l-Kesîr, Sıbt b. el-Cevzî ve Ebu’l-Mahâsin’e göre Battal’ın adı *Abdullah*’tır. Ancak künyesi konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir; İbnü’l-Esîr’e göre *Ebû Hüseyin*, İbnü’l-Kesîr ve Sıbt b. el-Cevzî’ye göre *Ebu Yahyâ* olan künyesi Ebu’l-Mahâsin’e göre ise *Ebu Muhammed*’dir. Babasının adı Taberî’ye göre *Amr / Ömer*’dir. Ebu’l-Mahâsin ve İbnü’l-Esîr’de Antakyalı, Sıbt b. el-Cevzî’de ise Şamlı olduğu kayıtlıdır. İbn Asâkir’e göre Emevilerin azatlı kölesi olup Arap asıllı değildir.¹

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Battal, Emevilerin 8. yüzyılda Bizansa karşı açtıkları seferlere katılan, gösterdiği üstün başarıları ile şöhrete ulaşan bir

1 Pertev N. Boratav, “Battal,” *İA*, 1, 344.

Arap kahramanıdır. İslâmiyetin yayılması uğruna gösterdiği kahramanlıklar, onun Türkler arasında da sevilmesine ve bir destanın konusu olmasına yol açmıştır. Belki de, Battal Gazi, Türkler arasında daha fazla sevilmekte ve ilgi görmektedir.

Hiçbir kaynak doğum tarihini vermemiştir. Yaşadığı dönemi ise katıldığı seferlerden yola çıkarak ortaya koyabiliyoruz. Taberî, İbnü'l-Esîr ve İbnü'l-Kesîr'e göre Battal, halife Abdülmelik b. Mervân'ın oğlu Mesleme'nin Bizans'ı kuşatmasına (715-717) ve Rum diyarına yapılan diğer seferlere katılmıştır.² Aynı halife tarafından Misis valiliğine tayin edildiği de (685-705) bazı kaynaklarda yer almaktadır.³

Ölüm tarihi ile ilgili olarak Taberî, İbnü'l-Kesîr ve Teophanes 740 yılına işaret ederken İbnü'l-Kesîr 741 demektir. Ölüm yeri ise Afyonkarahisar yakınlarında bulunan Akroinon (bu günkü Seyitgazi ilçesi)'dur.

Destan, edebiyatımızda *Battal-nâme* olarak bilinirken Araplar arasında teşekkül eden şekli *Zatü'l-Himme/Zelhimme/Delhemme* olarak adlandırılmaktadır. Bu sonuncu şekliyle ilgili olarak Marius Canard'ın verdiği bilgiye göre Battal, destanın ikinci bölümünde ortaya çıkmaktadır; birinci bölümde ise o başka bir ad altında anılmaktadır. Burada onu, yaşadığı dönemde değil, 150 yıllık bir yakın dönemde yaşamış olarak görmekteyiz ki bu da Abbasi halifesi Vâsik'ın (842-847) saltanatına rastlamaktadır.⁴

Destanın, Türk edebiyatında bilinen şekli olan *Battal-nâme*'ler asıl konumuzu teşkil etmektedir. Bu sebeple *Zelhimme* ile ilgili olarak söyleyeceklerimizi burada tamamıyoruz.

Battal-nâme'leri incelerken, bir kolaylık olmak üzere mensur ve manzum olma özelliklerini göz önünde bulundurmanın faydalı olacağı görüşündeyiz. Bu konuda daha önce yapılmış bazı değerlendirmelerden de faydalanarak önemli kabul ettiğimiz noktaları sunmak istiyoruz.

Battal-nâme'lerle ilgili olarak ilk bibliyografik bilgiler merhum Harun Tolasa tarafından verilmiştir. O, 1977 yılındaki bir seminerde sunduğu tebliğinde, destanımızın yurt içi ve dışındaki yazma nüshalarını, bazılarını kısa tanıtımlarıyla birlikte vermiştir. Daha sonra Bakâyî'nin manzum *Battal-nâme*'sinin o günlerde bilinebilen iki yazması anılmış, sırasıyla da basılı nüshaları, roman şekline getirilmiş işlemleri, diğer kitap ve makalelerle yabancılar tarafından kaleme alınan kitap ve makaleler verilmiştir.⁵

2. Hasan Köksal, *Battalnâmelerde Tip ve Motif Yapısı*. Ankara 1984, 37-38.

3 Ahmet Debbaoğlu, "Battal Gazi," TDEA, 1, s. 353.

4 Boratav 347.

5 "Battal Gazi Destanı Geleneğinin Türk Halkı Arasında Doğuşu, Gelişmesi Üzerine Düşünceler ve Bu Gelenekle İlgili Bibliyografik Bir Döküm," *I. Seyyit Battal Gazi Semineri Bildirileri* (1977). Eskişehir 1979, s. 103-115.

Bu konuda sınıflandırılmış bir bibliyografya Türker Acaroğlu tarafından hazırlanmıştır. Yalnızca basılı kitap ve makalelere yer veren bu çalışmada eski harfli dokuz ve yeni harfli 29 kitap, yeni harfli 82 makale ile yabancı dillerde 18 kitap ve makale çok kısa olarak tanıtılmıştır.⁶ Buradan elde edebildiğimiz bilgilere göre en eski basılı *Battal-nâme*'ler 1865, 1870, 1881, 1891 ve 1899 tarihlerini taşımaktadır. Avrupa'daki ilk yayınlar ise H. L. Fleischer'in yazıları ile (1848) Hermann Etke'nin iki ciltlik *Die Fahrten des Sajjid Battal* adlı (1871) eseridir.

Battal-nâme'nin mensur ve manzum yazmaları hakkında Köksal, Tolasa ve Acaroğlu'da geniş bilgiler vardır.⁷ Ancak her birinde bazı eksikliklerin olacağı unutulmamalıdır. Ayrıca daha sonraki yıllarda yapılan araştırmalar, özellikle yazmalarla ilgili yeni nüshaların gün ışığına çıkmasını sağlamıştır. Bu çalışmalardan birkaç tanesini örnek olarak vermek isteriz. M. Fahreddin Kırzioğlu 15. yüzyıla ait manzum bir nüshayı⁸, Rasim Deniz⁹ ile Namık Açık-göz¹⁰ Bakâyî'nin manzum eserinin yeni birer nüshasını ve M. Ali Cengiz de biri mensur, diğeri Bakâyî'nin eseri olmak üzere iki yazmayı¹¹ bilim dünyasına kazandırmışlardır. Bu konuda yapılan pek çok değerlendirmenin yanında, bizim de Bakâyî'nin nazmettiği nüshanın 1970 yılına kadar bilinenlerini mukayeseli olarak tanıttığımız bir makalemizi de yeri gelmişken hatırlatmak isteriz.¹² Türkiye'deki Battal Gazi ve *Battal-nâme* çalışmalarını başlatan Eskişehir Kültür Müdürlüğü ile Seyitgazi Belediyesinin birlikte düzenledikleri iki Seyyit Battal Gazi Semineri'nin de destanımızın tanınmasında önemli rolleri olmuştur.¹³

6 "Battal Gazi ve Türkçe "Battal-nâme"ler Kaynakçası (1848-1988)," *III. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu /Tebliğler-Malatya /19-21 Ekim 1988*, İstanbul 1989, 12-28.

7 Bu kaynaklar için 2, 5 ve 6 numaralı notlara bakınız.

8. "XV. Yüzyıl Malatya Yazması Manzum Battâl-Gazi Destanı", *I. Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu: Tebliğler Malatya 22-29 Ekim 1986*, İstanbul 1987, 159-178. (Bu sempozyumun ikincisi için bkz: *II. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu /Tebliğler-Malatya /19-21 Ekim 1987*, İstanbul 1988.

9 "Kayseri'de Bulunan Yazma Manzum "Battalnâme" ve İçinde Geçen Bazı Destanî Motifler," age 79-85. Aynı tebliğin başka bir yayını için bkz.: "Manzum Yazma "Battalnâme " ve Burada Geçen Bazı Destanî Motifler," *Erciyes*, 10 (118), Ekim 1987, s. 10-12.

10 "Bakâyî'nin Battal-nâme'sinin Yeni Bir Nüshası", *Erciyes*, 10 (111), Mart 1987, s. 18-19.

11 "Bilinmeyen İki Battalnâme," *I. Battalgazi ve...*, s. 132-139.

12 "Bakâî'nin Battalnâme Adlı Eserinin Nüshaları," *Eskişehir Anma Günleri Dergisi /1979 Seyyit Battal Gazi Özel Sayısı*, 2 (3), 1979, s. 12-14. Bu derginin Battal Gazi ile ilgili bir nüshası daha vardır: 1 (2), 1978.

13 Birinci seminer için 5 numaralı nottaki künyeye bakınız: *Eskişehir II Seyyit Battal Gazi Bilimsel Semineri /15-16 Eylül 1978*, [Eskişehir 1980]. Son olarak Eskişehir Valiliğince 1990 yılında düzenlenen bir semineri de anmakta fayda vardır: *I. Uluslararası Seyyit Battal Gazi Semineri Bildirileri /10-11 Eylül 1990*, Eskişehir 1990.

Battal-nâme'de yer alan pek çok kahraman vardır. Bunları; dinlerine, cinsiyetlerine ve destandaki önemlerine göre çeşitli şekillerde sıralayabiliriz. Yöneticiliğim altında *Battal-nâme*'lerle ilgili bir doktora çalışması hazırlayan Dr. Hasan Köksal'ın tezinde başarılı bir şekilde yer alan tasnifte kahramanlar önce, "İslâmî Tipler", "Hıristiyan İken Müslüman Olan Tipler" ve "Hıristiyan Tipler" olmak üzere üç ana dala ayrılmış, her dal da kendi içinde "Birinci Derecede Tipler" ve "İkinci Derecede Tipler" olmak üzere alt dallara ayrılmıştır.

"İslâmî Tipler" arasında Seyyit Battal Gazi ile Abdülvehhab Gazi "Birinci Derecedeki Tipler", Hüseyin Gazi, Emir Ömer ile Abdüsselâm "İkinci Derecedeki Tipler" arasında yer almıştır. "Hıristiyan İken Müslüman Olan Tipler" arasında Ahmet Tarran (Ahmet Turan) ile Şemmas Pir'i "Birinci Derecedeki Tipler", Eflâhun, Rabi ile Kaytur Sasani'yi "İkinci Derecedeki Tipler" olarak görüyoruz. "Hıristiyan Tipler" arasında Akabe (Ukbe) Kadı, Akabe bin Velid ile Babek "Birinci Derecedeki Tipler", Şemmas bin Kayser, Şameseb, Sercayil, Sünbat, vb. "İkinci Derecedeki Tipler" olarak görülmektedir.¹⁴

Bu üç ana dal arasında sadece ikincisinde önemli rolleri olan kadın kahramanları görüyoruz. Mah Piyruz, Gülendam, Aden Banu ve Ketayun bu kadınların başlıcalarıdır. Bunlardan ilk ikisinin İslâmiyeti kabul etmelerinde Battal Gazi'ye karşı duydukları sevginin önemli rolü vardır. Her biri ileri gelenlerden birinin kızı olan bu kadınlardan Mah Piyruz, Kayser'in; Gülendam, Harcin (Amasya) kalesi komutanı Tavyun'un; Aden Banu, Hamiran adlı bir Hristiyan beyinin ve Ketayun da Kayser'in kızıdır. İçlerinde, *Dede Korkut Destanı*'ndaki Banı Çiçek ve Selcen Hatun gibi, yiğitlikleriyle tanınan, hatta Aden Banu gibi, Seyyit Battal'ın dışında bütün erkeklerin sırtını yere getirenleri de vardır.

Battal-nâme bu kadar çeşitli kahraman/tip kadrosuna sahip olduğuna göre motif açısından da aynı zenginliğe sahip olacak demektir. Gerçekten de destanımızın bu açıdan incelendiği zaman, değişik başlıklar altında toplayabileceğimiz pek çok motife yer verdiği görülecektir. Yukarıda destan kahramanları vesilesiyle bir defa daha andığımız, yöneticiliğini yaptığım Dr. Köksal'ın çalışmasında, motiflerin üç ana başlık altında ele alınmasını uygun görmüştük. Burada sadece ana ve alt başlıklar anılmak suretiyle bir *Battal-nâme*'nin motif yapısı hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

Bu tür bütün eserlerin en vazgeçilmez motiflerini, elbetteki "Destanı Motifler" adını verdiğimiz dala mensup olanlar teşkil edecektir. Bu tür mo-

¹⁴ Köksal 49-131.

tifleri, *Hamza-nâme*'lerde de, *Dânişmend-nâme*'lerde de aynı zenginlikte görebileceğiz. *Battal-nâme*'deki başlıca destanî motifleri alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz: Ad koyma motifi, Arslan motifi, At motifi, Av motifi, Geyik motifi, Kız kaçırma ve evlenme motifi, Mağara motifi, Pencik çıkarma motifi, Savaş motifi ve Savaş âletleri motifi.¹⁵

Bu motiflerden bazılarının özellikle destanlarda yer alabileceği unutulmamalıdır. Bunların başlıcası "Pencik çıkarma" motifidir. Bu motifin aslı şudur: Akınlar ve savaşlarda elde edilen ganimet ve esirlerin beşte biri, bağlı bulunulan "Han veya Beğ"e sunulurdu. Bunun başka örneklerini *Dede Korkut Kitabı*'nda da görebiliyoruz. Bazı "boy"larda, elde edilen ganimetlerin Bayındır Han'a beşte bir oranında verilerek pencik çıkarıldığı görülür.¹⁶

Destanların başlıca amaçları, mensup olunan dinî yaymak ve yeni toprakların elde edilmesini anlatmak olduğuna göre, dinî motiflerin de ağırlıklı olarak yer alması son derece olağandır. *Battal-nâme*'de yer alan başlıca dinî motifleri de şöyle sıralayabiliriz: Din değiştirme motifi, Hızır motifi, Mucize motifi, Rüya motifi, Sihir motifi.¹⁷

Burada görülen motiflerden bazılarını başka anlatmalarda, meselâ fıkralarda, masalarda görmemiz pek kolay olmayacaktır. Bunun en güzel örneği "Din değiştirme motifi"dir. Buna karşılık, "Hızır motifi", "Rüya motifi" ile "Sihir motifi"ni özellikle efsane, masal ve halk hikâyesi gibi anlatmalarda görmemiz mümkündür. Ancak, bu tür ortaklık bazen motifin adında görülebilir. Hızır'ın masal ve efsanelerde bile çok farklı şekilde karşımıza çıktığı unutulmamalıdır. Keza sihir motifinin sonsuz bir zenginliğe sahip olduğu düşünülürse konu kendiliğinden açıklığa kavuşacaktır. Bu konuda son olarak şunu söylemek isterim. Destanımızdaki bu motiflerin bir bölümü, diğer anlatmalardaki motiflerle sadece başlık olarak benzerlik göstermekte olup olayları açısından aynı şeyi söylememiz mümkün değildir.

Destan anlatıcıları hikâye, masal, efsane gibi diğer türlerle de ilgilendiklerinden, en azından bazılarının böyle olması gerektiği için, motifler arasında bu türlere ait olanların da bulunması kaçınılmaz bir sonuçtur. Biz, *Battal-nâme*'de zengin bir masal motifi dalyla karşı karşıya kalıyoruz. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Dev motifi, Harikulâde yerler motifi, Kaf Dağı motifi, Kuyuya atılma motifi, Şekil değiştirme motifi, Yardımcı hayvanlar motifi. Bunlara bir de, "40 sayısı motifi"ni ekleyebiliriz.¹⁸

15 Köksal 132-163.

16 Köksal 156-157.

17 Köksal 163-178.

18 Köksal 180-196.

Elbette bu motifler sadece masal dünyasına ait değildir; ancak bunların en çok kullanıldıkları türün masallar olduğu unutulmamalıdır. Devsiz, şekil değiştirmesiz, Kaf Dağı olmayan masalların varlığı bir gerçektir; ancak bu motifler daha çok masalarda yer almakta ve masallara yakışmaktadır. Bir önceki maddede gördüğümüz “Sihir motifi”nin de masalarda önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır. Ancak, bu motifleri özellikle *Battal-nâme*’yi göz önüne alarak incelediğimiz zaman bazı yer değişikliklerinin olacağını tabii karıştılamamız gerekecektir.

Battal-nâme ve Battal Gazi Anadolu dışı Türkleri arasında da sevilmiş ve ilgi görmüştür. Destan ve kahramanı, bir Nasreddin Hoca, bir Köroğlu gibi olmamakla birlikte, bazı Türk topluluklarınca benimsenmiş ve hatta Battal Gazi’nin olduğu kabul edilen bir de mezara işaret edilmiştir. Fuad Köprülü’nün kaydettiğine göre, halk arasında büyük bir şöhret kazanan destan, “... Şarki Türkistan’a kadar yayılmış, orada da bu menkabevi kahraman hakkında bir takım menkabeler...” teşekkül etmiştir. Aksu şehri civarındaki mezarın ona bağlanması bu sevginin bir sonucu olarak kabul edilmelidir. Battal Gazi hakkında oralarda anlatılan bir menkabe, Anadolu sahasındakilere göre oldukça farklı motifler taşımaktadır. Bu menkabeye göre o, Muhammedü’l-Hanife’nin dördüncü torunu olup “İmam Abdu’r-Rahman Alevi” adıyla tanınmıştır.¹⁹

Battal Gazi’yi, kendine yakışır şekilde, menkabe motifleriyle süslenmiş olarak Evliya Çelebi’de görebilmekteyiz. Çelebi, dolaştığı yerlerde Battal Gazi ile ilgili olarak tespit ettiklerini *Seyahatnâme*’sinin ilgili ciltlerine serpiştirmiştir. O; 1. 2. ve 9. ciltlerde İstanbul’a düzenlenen seferlerden, İstanbul ve çevresindeki Battal Gazi ile ilgili yer adlarından söz etmiştir. 3. 4. ve 5. ciltlerde, Battal Gazi ve yakınlarının Gebze, Ankara, Urfa, Kayseri ve Sivas gibi yerleşme merkezlerimizle olan ilgisi ve buralarda görülen kendileriyle ilgili yer adları ele alınmıştır. 4. ciltte, Seyitgazi ilçesi ve menzili hakkında bilgi verilmiştir. Yine aynı ciltte, Antakya’nın fethi sırasında Battal Gazi’nin gösterdiği kahramanlıktan söz edilmiştir. *Seyahatnâme*’nin 5. cildinde Eğin Kalesi’nin fethi, 6. cildinde ise geniş bir şekilde Malatya ilimizle Battal Gazi’nin burası ile olan ilgisi anlatılmıştır.²⁰ Bütün bunlar, Battal Gazi ve destanının Anadolu’da ne kadar sevildiğini gösteren güzel belgelerdir.

Destanla ilgili olarak söylenmesi gereken önemli bir nokta da, yukarıda bir ara adım andığımız Arap destanı *Zelhimme* ile tebliğimizde ilk defa anaca-

¹⁹ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. 2. b., Ankara 1966, 198.

²⁰ İrfan Ünver Nasrattınoğlu, “Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde Seyyit Battal Gazi,” *III. Battal Gazi ve...*, 213 (217-222). Yazar, kaynak olarak Zuhuri Danişman’ın sadeleştirdiği 15 ciltlik basıyı kullanmıştır.

ğımız Bizans destanı *Digenis Akritas* ile olan bağıdır. Bu üç destanın aralarında bazı benzerliklerin olması, aynı olayların farklı milletlerin açısından ele alınması son derece tabiidir.

İslâmiyetin yayılmaya başlamasından sonra, Arap orduları sık sık Bizans ordularıyla yakın temasa gelmişler ve bu savaşlar her iki toplumun ruhunda derin izler bırakmıştır. Anadolu'ya düzenlenen seri akınların sonunda, Arap orduları 668 yılında Kadıköy'e kadar gelmişler; fakat İstanbul'u almadan geri dönmüşlerdir, İstanbul'un 1453'te Türkler tarafından fethedilmesine kadar Araplar ve Türkler bu fethi gerçekleştirmek için pek çok seferler yapmıştır. Nitekim bu seferlerden birinde İstanbul 715'te kuşatılmış, alınmayınca Arap orduları geri çekilmek zorunda kalmıştır. Battal Gazi de bu kuşatmaya katılanlar arasındadır. 740 yılında Arap ordularının Anadolu'ya yaptıkları yeni bir seferde Battal Gazi Afyonkarahisar civarında şehit olmuştur. Arap hükümdarlarından Harunü'r-Reşid'in Bizans'ı haraç vermeye zorlaması, Halife Mutasım'ın Amorion Kalesi'ni zapt etmesi (830) Bizanslıları zor durumda bırakmıştır. *Battal-nâme*'de bu olayların bazılarının izlerine rastlanılır.

Araplar Bizans'a karşı yaptıkları seferlerde birkaç defa yenilmiş ve başarısız sonuçlarla geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Türkler ise Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Bizans ordularıyla karşılaşmışlar ve İstanbul'un fethine kadar pek çok zafer kazanmışlardır.

Arap ve Türk ordularının 1453'e gelinceye kadar geçen sekiz yüzyıla yaklaşan bir dönemde Bizans ordularıyla karşı karşıya gelmeleri, *Zelhimme* ve *Digenis Akritas* destanlarının ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Böylece, üç ayrı topluma ait üç destan, aynı olaylar üzerine, benzer motiflerle, fakat mensup olunan toplumun ruhunu en az ölçüde rahatsız edecek şekilde ortaya konulmuştur. Her üç destan üzerine yapılacak karşılaştırmalı bir çalışma ortak tarihî olayların ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.²¹

Sonuç olarak diyebiliriz ki, *Battal-nâme*, Türklerin, İslâmiyet sonrasında Anadolu'da meydana getirdikleri en önemli iki üç destandan biridir. Destan, son derece sevilmiş ve mensur yazmalar hâlinde çoğaltılarak yayılma imkânına kavuşmuştur. Ayrıca, başta Bakâyî olmak üzere bazı şairler tarafından da nazma çekilmek suretiyle tam bir destan hüviyetine büründürülmüştür. Bu gün, Anadolu'da bu destanımızı anlatabilecek destancı/meddah/kıssahan pek kalmamış gibidir. 1988'de vefat eden Erzurumlu Meddah Behçet Mahir, *Battal-nâme*'yi tam olarak bilmemekle birlikte, belki de, destanımızı anlata-

²¹ Hasan Köksal, "Battal Gazi Destanı'nın Komşu Milletlere Ait Destanlarla Olan İlişkisi," *III. Battal Gazi ve...*, 172-178.

bilecek son kişi idi. Bu gün, destanımızı ancak okuyabiliyor, fakat dinlemiyoruz. Bize düşen, halen anlatılmakta olan *Köroğlu Destanı* ile *Dede Korkut Kitabı*'ndan anlatma alanına geçen "Bey Böyrek", "Deli Dumrul" ve "Tepegöz" gibi epizotların devamlılığını sağlamaktır. Ya *Battal -nâme* nasıl yazılacaktır? O, artık pek anlatılamayacaktır; ancak biz incelemeye devam ettikçe yaşayacaktır. Bu tebliğ , onun bir destan gibi anlatılması değil midir?